

Коцюбинський Михайло Михайлович

Життєпис

Коцюбинський Михайло Михайлович

(1864-1913)

письменник, перекладач, громадський діяч

Народився Михайло Михайлович Коцюбинський 17 вересня 1864 року у Вінниці в сім'ї дрібного службовця. Вихованням хлопця в основному займалася мати, "добра, надзвичайно любляча, здатна на самопожертву...". Саме завдяки її старанням хлопець мав можливість долучитися до зразків високого мистецтва ще з юних літ. Вона допомагала йому сформувати добрий естетичний смак, прищеплювала "нахил до всього гарного та любов і розуміння природи". Ази освіти Михайло досягав удома. З 1875 року навчався у Барській початковій школі, а в наступні п'ять років — у Шаргородському духовному училищі. Як згадував один із його ровесників, "Михайло Коцюбинський був тоді повновидий, невисокого зросту хлопчик, з темним, трохи кучерявим волоссям, завжди чепурний і чисто вдягнений. Вчився він добре, був дуже уважний і старанний. Знав завжди лекції краще за нас усіх, був узагалі зосереджений і серйозний не на свої літа. Учитель ніколи не карав його — не бив лінійкою по руці, не становив навколішки, як це бувало з іншими. До товаришів ставився гарно, до всіх однаково уважно, не розрізняючи з-поміж них ні євреїв, ні руських, ні поляків". Під час навчання у духовному училищі хлопець не обмежується вивченням лише обов'язкової програми. З особливим захопленням він знайомиться з творчістю Тараса Шевченка, Марка Вовчка, Генріха Гейне, Миколи Гоголя, Олександра Пушкіна. Готується до вступу в університет. Але сувора проза дійсності по-своєму відкоригувала ті мрії. Хвороба матері, втрата роботи батьком, опікування меншими дітьми — все це змусило юнака рано піти на свій хліб. Протягом 1882-1892 рр. М.Коцюбинський вчителює, дає приватні уроки, займається репетиторством для дітей із заможних родин Вінниці та навколишніх сіл. Пізнаючи народне життя, він відкривав і себе. Реалії життя й багата уява спонукали до творчості. У 1890 році у львівському часописі "Дзвінок" друкується його вірш "Наша хатка". А невдовзі побачили світ оповідання "Харитя", "Ялинка", що виразно свідчили про непересічний талант молодого автора. З 1892 року, за рекомендацією відомого бібліографа М.Комарова, М.Коцюбинський працює в експедиції, яка боролася з виноградною хворобою по селах Бессарабії. Серед робітників філоксерних загонів було чимало українських студентів з Київського, Харківського, Одеського університетів. Тут письменник близько знайомиться з членами підпільного товариства "Братство тарасівців", що створювалося з палким бажанням відстоювати право самобутності української нації "скрізь, де тільки можливо". Глибокі враження від життя молдаван, а пізніше — і кримських татар лягли в основу оповідань "Для загального добра", "На камені" та ін. З 1898 року письменник оселяється в древньому Чернігові, отримавши роботу в земській управі. З 1900 по 1911 рік працює в

статистичному бюро губернського земства. Цей період життя і творчості М.Коцюбинського особливий. Приходить усвідомлення значущості й вагомості слова, його соціальної цінності. З Миколою Чернявським вони розсилають українським письменникам звернення-заклик розширити тематичні межі своєї діяльності, працювати над збагаченням художніх прийомів, відстоювати рідній мові право на літературне життя. Навколо нього гуртується чернігівська інтелігенція, заохочена й наснажена прикладом дієвого життя Михайла Михайловича. У 1903 році як член Чернігівської губернської ученої архівної комісії він побував у Полтаві на відкритті пам'ятника І. Котляревському. Зустрічі з відомими діячами української культури справили на нього надзвичайне враження. З 1899 року у Львові починає виходити зібрання його творів, що було завершено сьомим томом у 1913 році. У 1905 році М.Коцюбинський подорожує країнами Центральної та Західної Європи, відвідує Австрію, Німеччину, Італію, Швейцарію. Після повернення він багато працює. Оповідання, новели, повість "Fata morgana" є своєрідним осмисленням шляхів подальшого розвитку українського суспільства. Останні роки життя великого письменника позначені різким по-гіршенням здоров'я, загостренням хвороби серця. З 1909 по 1912 рік М.Коцюбинський тричі відвідує Італію, куди виїздив на лікування. Там близько знайомиться з Максимом Горьким, на віллі якого, на острові Капрі, він жив. Улітку 1910 року, повертаючись з-за кордону, М.Коцюбинський заїхав у карпатське село Криворівню. Враження, які охопили від знайомства з побутом, людьми, мовою, традиціями цієї землі, заворжили його. Згодом він ще двічі приїжджатиме у цей край, а свої враження увічнив чудовим твором "Тіні забутих предків" (1911 р.). Здається, це були останні світлі й щасливі миті життя, яке невпинно знесилювалося підступною недугою. Йому не допомагає лікування в університетській клініці Києва, і 25 квітня 1913 року полум'яне серце неповторного майстра слова битися перестало. Поховано Михайла Михайловича Коцюбинського на Болдиній горі в Чернігові, де він так любив відпочивати, милуючись красою Придесення.

Михайла Михайловича Коцюбинського сучасники часто називали сонцепоклонником. Знайомство з його творчістю наочно підтверджує надзвичайно тонку й точну цю характеристику. Висока художність, вражаюче багатство, світла простота думки й справді мовби пронизують читача життєдайним сонячним промінням, звеличуючи й наснажуючи для добра і творення. Його творчість непомітно, але неминуче допомагала людині ставати людиною. Можливо, саме це й мав на увазі, узагальнюючи його значення як митця, М.Горький, коли писав: "...У ньому кипить органічна гидливість до поганого. В нього тонко розвинена естетична чуйність до доброго, він любить добро любов'ю художника, вірить в його переможну силу, і в ньому живе почуття громадянина, якому глибоко і всебічно зрозуміле культурне значення, історична вартість добра". Проникливі, витончені, гідні подиву соціально-психологічні новели й повісті майстра — одне з найвищих художніх досягнень не тільки української прози. Народ, однією з основних рис якого завжди виступала естетична витонченість, любов до прекрасного, не міг не дати свого співця, що відзначився б саме цими

чеснотами у своїй творчості. Яких би тем не торкався мудрий і вимогливий письменник, вони набирали особливого, неповторного звучання правди і краси, що, зрештою, означатиме кінцеве торжество життя. Саме любов до нього і спонукала шукати надійних шляхів до кращих, вільніших і радісніших його проявів. Із спогадів М.Чернявського М.Коцюбинський саме і постає великим життєлюбом, що вбачав сенс буття в розкриленні кращих природних якостей людини, в утвердженні високогуманних відносин, при яких ніхто ніколи не знатиме насильства, буде "поступатися своїм правом тільки тоді, коли імпульсом до того буде власне бажання чи переконання". Сучасники М.Коцюбинського з дивовижною однастайністю відзначали рідкісний збіг між вишуканою досконалістю й красою творінь та особистістю автора. Мовби ілюструючи те твердження, М.Лозинський писав: "Я ніколи не шукаю знайомств з великими людьми. Для мене досить, що вони дають мені твори свого великого духа. Бо поза ним — "дух бодр, плоть же немощна". Коли людина творець, тоді її дух підноситься до найвищих вершин і, бачачи ті плоди духа, ми поклоняємося великому синові землі. Але годі все держатися на вершинах, великі люди — також люди. І коли ми їх зустрічаємо в щоденній обстановці життя, переконуємося, що вони тільки люди. І той дисонанс між плодами їх духа і ними самими викликає розчарування... А шукати їх знайомства значить шукати свідомо розчарування, — пощо? Він (Коцюбинський. — Авт.) був винятковою появою, в якій не було того дисонансу між його великим духом і його людською особою. Щодалі знайомство з ним відкривало нові грані його творів, людина й великий дух доповнювались взаємно і зливалися в чудову гармонію". Унікальність такого збігу робила його ще бажанішим і жаданішим для спілкування. Адже людина завжди шукає нагоди долучитися до омріяних зразків чистоти, доброти, краси. І ще рідкіснішим є явище, коли наші взаємини не затьмарюються пересторогою, а виступають природно й довірливо. "Він був один із тих незвичайних людей, що при першій же зустрічі з ними викликають милостиве почуття задоволення: саме цю людину ти давно чекав, саме для неї у тебе є якісь особливі думки!" — згадував про М.Коцюбинського М.Горький. Безсумнівно, так сприйматися може тільки людина, яку попри всі її достоїнства було наділено головним природним даром — любов'ю до людей. Митець за покликанням, М.Коцюбинський мріяв створити літопис добра. В епоху ж реакції, столипінських кривавих перетворень, час визисків і жорстокостей письменник змушений був творити літопис всенародного горя, поневірянь і випробувань. Але надія, як і мрія, не покидала письменника. Світле і тверде переконання у неминуче справдженні кращої долі пронизує кожне слово митця, кожную його інтонацію. Хіба не про це він сказав: "Яка сила життя! Ми звикли до нього і не помічаємо перемоги живого над мертвим, дійового над інертним, і ми ніби не знаємо, що сонце творить квіти й плоди з мертвого каменю, не бачимо, як всюди торжествує живе, щоб бадьорити й радувати нас. Ми повинні усміхатися світові дружньо".

** Людина — найцікавіше для нас явище тому, що вона змінюється, ховає в собі всякі несподіванки, не задовольняється жодною формою щастя. /**М.Коцюбинський.*/

** Любов і краса — це ті діаманти, які він шліфував із непоказних камінчиків та

заховував у вічний скарб нашої національної культури. /**В.Гнатюк.**/

** Поліг великий майстер рідного слова, що в огненному горні свого творчого духу переливав його в самоцвітні кришталі і, як великий будівничий, виводив їх, свої мистецькі твори, повні великого художнього смаку, глибокої задуми і безмірно широкої любові до людей... /**Панас Мирний.**/

** У м'яких, сердечних тонах він завжди говорив про людей. Найбільш любив говорити про Україну, про її природу, про український народ, сумував з приводу його малописьменності, але був переконаний, що незабаром все зміниться... /**М.Стражеско.**/

** Він залишив усім нам... найвищий заповіт: ніколи не розминатися з людиною і завжди бути вірним рідному народові, правді, соціальній справедливості й свободі. /**П.Тичина.**/